

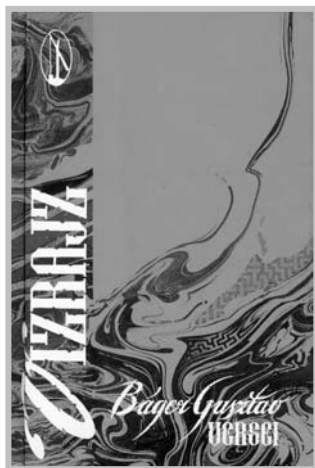
Egy bensőséges expresszionista

BÁGER GUSZTÁV: VÍZRAJZ

(EGY VISSZAVONULT KRITIKUS JEGYZETEI)

Nem akarom azt mondani, hogy ad-digra – 2020-as évek – új Noé-bárája és Ararát lesz, talán az nem, de Báger Gusztáv verskötetete megannyi pergő-forgó, színes expresszionisztikus elemével a mi most már lassan múlt századunk húszasait idézi, Yvan Gollék és vidéke, elemien átélvt avantgardizmusok újjáéledését látom, s ez nagyon üdítő. Báger az előző verskötetet után a „vízjelet” mélyen megőrizte ugyan a papírban (és a Föld berepedésével nyilván az óceánok égtükrözésére, az Egyenlítő irányában-s-onnan-el reppenő telefonvonalak zizzenésére is, mint légi semmikérel!), megőrizte honos vízjeleit, de inkább a két látószervébe tette át: szemébe és agyába. Szemérmesen rejti, annál hevesebben hagyja kitörni olykor a szívét mindezek által.

Rávesz engem az adott könyv – ezért is történik Báger dolgában jeles kivétel a kritika-nem-írásban nálam –, hogy áthangolódjam rá, nézzük akkor, mire is hangolódok. Persze, az első dolog:

Bágerral egy mai szak-világjáró magán-óráiról értesülünk. Lisszabon a vízzel... San Francisco egy világpénzügyi bállal, vagy én nem tudom... jelentések az asztal-fióknak... aztán tovább nekünk.

A kaleidoszkópos fogalmazás jellemzi Báger versvilágát, ha függőlegesen nézzük; a teraszos építődés, ha vízszintesen.

Ezek a Báger-féle világkaleidoszkópos vers-teraszházak. Színesek (lásd a 20-as évek expresszionizmusa). Vágyunk rá, hogy ilyesmit olvassunk. Nem nagyon szabad egy-egy kiemelt részletet feldicsőíteni e költészetből, ugyanígy tisztességtelen, ha egy-egy „kitételen” elveri valaki a port. Azaz: én nagyon szeretném ha a Báger-féle líratípus méltó kezelést kapna. (Egyébre se törekedhetünk a tarka világon: legyen szó bár verébről, lóversenyről, játékmédvékről, emberekről urambocsá.)

Erősödött-e Báger lírai magabiztosága, változott-e hangja? Erősödött; nem változott, tovább bontakozott, sok mindenben stabilizálódott.

Bocsánatot ezért a szóért (bár egyebekről elmondhatnánk!), a tarkaság és a szilárdság: különös szikra-keverék. Anyagok ütköznek össze, villantanak nem várt fényeket. Ez a világotató tisztessége: tolmácsol nekünk. Báger ehhez a lírát, azt hiszem, mindennél alkalmasabb eszközként lelta meg.

Sokszor egy-egy sor tesz otthonossá minket a költeményben. Van körötte, ami van, a „gipszelní árnyékodat” épp e fölve-

Tevan Kiadó
Békéscsaba, 1999
96 oldal, 790,- Ft

zetésekkel feledhetetlen. Ahogy a „nőtlen férj” fogalmat behozza; ahogy szinesztéziával „lépcsők kopognak” álmában, nem lépteket érzünk, mert személytelenné tette a helyzetet a meghatározással („nőtlen...” stb.), hanem a lépcsőket érezzük, chiricósan, felmenni az elbeszélő költő-személy agyában. Liftel, azaz lépcsőzik az agy. Vagy – madarasként kiemelem! – a nagy kék tintafolttal elfutó macska... Megejtő dolgok.

De a *Porzások* című versben a lakásfelújítás és a hobbi, nekem a lobbó szó képét adja. Olyan elegánsan és szellősen laza tud lenni Báger verse, hogy kicsit alkotótársul is bevon. Nem nehezít le. Nem zeneti ki (például: szonettesen), nem beszél túl.

A *Földrengésben* („Lackfi Jánosnak”): a szabályos verset is „tudó” Bágerrel ad hírt. Meglepően klasszikus a mű, és közben nyitott marad. „A centrifuga körbezár/szárnyat dob karnak a váll/púpot növeszt a hátizom”, íme, van Bágernek már jó pár antológia-darabja. Ez nem semmiség.

A „kilátás/nélkül/kiáltással” egy lakásról: szintén egyik érzékelési útja költőnknek. A „*Così fan tutte*” örült szellemesen, nekem „evidenciásan” indul (*Poszt-örkényi etc.*): „Csak az igényt elégitse ki, / a többit elintézem magam...” Ritkán olvasni versben ilyen jót, főleg „nemrég indult költőnél”. Illetve: Báger a múltkori bizalmunkat teraszosan váltja be így fokról fokra.

A *Dal* „két szivárgó csillag”-a, az a kifejezés bene, hogy „szavak és drótok között” – egészen elképeszt. Nagyon sokat várok még Bágerrel.

Megyek végig a kötetben, kihagyom a 2x60-at, inkább a költő 60-ánál időzöm, lásd *Dal*. Az *Egyenlítő telefonzsinórja* című ciklus címére már utaltam. A *Fado* csuda remek vers. Ahogy Báger berendez egy számunkra ismeretlen teret: trónnal, csontkirálynővel, tőrkéssel, keserű mézek szivacsával: Portugália? Spanyolország? Ebben én tájékozatlan vagyok, de az érzelmek iskolázása közben a vers táj-képet is ad.

A *Vízrajz* kötet cím erre utal. Shakespeare légi semmijét magam nemrég felhasználtam, én légvárat mondtam a bécsi vurstli práterből (még nem ismerhető e könyv). Báger más hullámhosszon indul, ami a materiát illeti: a hullámokén. Ismétlem: világ-kiállítódás. Ezek a versei egy költő magán-világkiállításai, lelki táblázatai, örök sejt-tőzsdéi, nemzetközínél is nemzetközibb közelkolléciói.

Közben: „a platánfák dudorai”. S ez a fantasztikus telitalálat a „College-bárlól”: ahogy a körömcipők halmozódnak; ahogy a foszforeszkáló cigaretták: mint „fogak hegyén szivárvány”. A huszas évek tánca! Mondom én, mondom.

Nevetni is tud önmagán (*Globális tanácsok*), s itt Arany János tanítványa kicsit. Ó, ezt már ki nem hagyhatom, szerény személyemmel jön „epret szedni” Boulogne felé, s egy jambus rajzával toldja meg. Bocsánat, én nem számítok, de itt az ő-s-tehetségű költő szól Bágerből. Remek!

A *Chianti-hegy* Lengyel Balázsnak és N. N. A.-nak szól. El tud beszélgetni is: ahogy „barátom, igazad volt”-tal tér vissza egy ilyképp megidézhető emlékre (milyen nehéz az emlékeket megidézni!): „a lugasoltár rendkívüli – / Isten és Föld itt/ ugyanazt a fényt íveli.” Én nem hiszem, hogy ebbe a lírába a következő század huszas éveiben is belefáradna az olvasó. (Harminc évvel ezelőttről sok minden megfáradt mára, sajnós. Ezért jó, hogy Báger a lazább rácsú verset míveli, és nem köteleződik el *pólusoknak*.)

Kis szisszenések, szösszenetek is vannak igen jók, gondolok a *No comment*-re. Ahol az emberi élethazugság élettelen hazugságrendszerét – telefonüzenetrögzítő abszurdja – pöccenti ki négy sorban, ráadásul rádióidézatként.

Konferencia-nehézségekről biztos ír majd még árnyaltabban is. Mindannyiunk versei ilyenek egyébként, bármi kategóriában: értelmetlenség lenne „kritikuskodnom” (bár illenék, tudom), hogy „rámuta-

tok”, hol kell majd a vers legjava anyagához felérlelni a többi sort. Ez belülről történik. Ennyire okos és ennyire eredendő tehetségű embernél, mint Báger, a gyengék mindig elmúlhatnak, s ha visszatérnek, tengeralattjáró-rekeszeltség elve szerint létezvén a többi dolgon mit sem rontanak.

Szellemes „*A krémje elment – a java maradt*” gazdasági szakemberi helyzetkép (jól értem). Van humora a palinak, mondom. Na, bocsánat.

Öltözködés, borotválkozás, szivarok – tovább gyötrendő, mélyítendő témák. Guszti, mondom költőnknek, ezekben több van, mint szösszenet. Tessék ezekkel elmélyülten foglalkozni. Hagyni a kabát feszülő vállát, a szivar leváló levelét, a borotvát, mondjon neked még valamit, még valamit. Hallani akarjuk ezt.

Remek dolog, hogy a testben ólom... s ez egy homokóra-versben van épp! *Az utcai hologramok* összetettségéhez kell emelni majd a „hóésés”-féle verseket. Na, szóval így elbeszélgettem akkor az olvasóval és költőjével (költőmmel), és azt éreztem, megemlíthetem a nekem (T.D.-nek) írt „3 tojás” verset is. Az empátia tünemény képességéként: Gusztáv teljesen átmadarasodik macskásból, elmadarasodik a keze, lásd elmacskásodik, vízjelle teszi az én madár-evidenciámat: a maga számára.

Igy tesszük mi vízjelünkké az ő világképeit, filozófiai leleményeit (és ön-megleléseit), és a költő, a múltkorikat ismétlem, tényleg megvan most már. Jön.

Jól van felépítve a kötet: hogy keljfel, mert a vége felé csupa súlyos dolog lehet. Az *Örök idő*, a *Jelenés* s más hasonló versek sora (Nézd meg, Olvasóm!) ilyesmit példáz: ne fusson meg a költő a nagy fogalmak elől, de bátran „dalolja ki” járásának esendő- esetleges ritmusát, tessék igenis nótát csinálni az ügyből, aztán elfanyarodni vele.

Egy kötet – alakuló kellemes meglepetésekkel. Milyen rajz jön legközelebb?

Beleestem tagadott kritikusi csapdáimba. Maradok inkább olvasó. *Kiszáradt patak Halottak Napján* – madárbiztosságú meglátás maga a cím. Hogy ezt versbe kell emelni. Írom Gusztávnak valami levélben, amit beledarálok a kritikába: ez jó indulás a vershez. Valami komplettet kiemelni. Saját talált tárgyat fogalmazni. Nem? Báger nekem azért is adja a szabad lélegzés lehetőségét, mert mintha elütne verse a mai költészeti hondivatoktól. Ahol lendületes, nem „megy el” vallomásig. Ahol vall, tud töredékes maradni. Nem indázik ködösen.

„Lefényképeztem egy halottat, / megtudjam, mi igaz. / Megint sportbaleset történt.” Ez például nagyon jó, sokat ígér (prózájával is).

Önmagában egy sor még nem a világ, de kettő igen. A Báger-vers erre is ad példákat:

„A szél iránya belenőtt a fába”. És itt nagy sorköz: „Esernyő már nem főd el...” Satöbbi. Vagy „A bányából felhozott lószem...” De a repülőtéri érkezések... a konferenciák... a szállodák... diszkrétan a világ-pénzügyekre tett utalások... és a kiszáradt patakok, lószemek... És a harmadik elem, hogy átmeneti befejezésül összefoglaljuk a Báger-jelleget: az erős poétai hajlam az absztrahálásra. Fehérségekre, havakra, festett felületekre vagy megcsendülő terekre szavakat találni. Ha valahol, itt fog fokozódni a költői erő alighanem, itt kell még magasabbra, még távolabbra, pontosan a művészeti írásoknál. Boulogne-t már együtt hajlogatjuk végig, jó öreg barátom. Meg a kettősök-többesek, élők-holtak is együtt mennek. Biztató szavakat a szent művészet megjelenítéseihez kiabálok be neked. Szakadjon csak a cérna! Miközben villog a fájó kaleidoszkóp.

Tandori Dezső